

В. Сергійчик,

кандидат юридичних наук, асистент кафедри морського та митного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ УПОВНОВАЖЕНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Світова фінансово-економічна криза суттєво вплинула на сформований порядок міжнародних економічних відносин, призвела до перегляду і зміни традиційних підходів держав до визначення змісту і напрямків інтеграційних процесів. Нові тенденції векторної кооперації держав з різними геополітичними та економічними інтересами в умовах кризового розвитку прискорили формування особливих міжнародних політико-економічних союзів і об'єднань, привели до укладення взаємовигідних стратегічних і тактичних угод. Впровадження інституту уповноваженого економічного оператора (далі — УЕО) в практику регулювання взаємовідносин митних органів з учасниками зовнішньоекономічної діяльності має сприяти відповідності митного законодавства України Рамковим стандартам безпеки і полегшення світової торгівлі, прийнятим Всесвітньою митною організацією в 2005 р. [1].

Підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких структур прямо пов'язане з введенням спеціальних спрощених процедур, що скорочують терміни і умови митного оформлення на єдиній митній території. Обов'язковою умовою конкурентоспроможності суб'єктів міжнародного та глобального ринку, як уявляється, є ефективність ланцюга поставок як забезпечення процесів міжнародної технологічної інтеграції, реалізація стійких технологічних ланцюгів і каналів доставки. Мета запровадження інституту УЕО полягає в зниженні витрат на обслуговування ланцюга поставок при забезпеченні безпеки зовнішньоекономічної діяльності. Дослідження бізнес-моделей учасників зовнішньоекономічної діяль-

ності, пошук і використання доступних джерел ефективності, вивчення зарубіжного досвіду сприятиме підвищенню ефективності цієї діяльності.

Слід зазначити, що проблемі організації та удосконалення діяльності УЕО, практиці впровадження міжнародних стандартів безпеки торгівлі із застосуванням УЕО присвятили свою працю такі науковці: Л. Муромцев [5], Є. Б. Павленко [6], П. В. Пашко [7], А. Пономаренко [8], І. Л. Рудая [9], Г. Д. Симонова, С. С. Терещенко, Г. О. Хабло [10] та інші. Однак комплексного аналізу питань, присвячених запровадженню в Україні інституту УЕО, в контексті зарубіжного досвіду не здійснювалося, у зв'язку з чим метою цієї статті є порівняльно-правове дослідження інституту УЕО у країнах СНД (на прикладі Росії, Білорусії та Казахстану), а також у межах Європейського союзу.

УЕО у Митному союзі — це визначена категорія осіб, що користується довірою митних органів, якій надається можливість користуватися спеціальними спрощеними процедурами. Підкреслимо, що застосування спеціальних митних спрощень надає можливість мінімізувати фінансові та часові витрати на здійснення митних операцій та оптимізувати логістичний ланцюг. Зазначимо, що статус УЕО визнається тільки на території тієї держави, яка надала означений статус.

Вважається, що завданнями введення інституту УЕО на митній території Митного союзу є, по-перше, забезпечення безпеки міжнародних ланцюгів поставок держав-учасниць Митного союзу в межах реалізованої системи управління ризиками. По-друге, відповідність

Рамкових стандартів безпеки і полегшення світової торгівлі, прийнятим Всесвітньою митною організацією (червень 2005 р.) [1]. По-третє, сприяння підвищенню ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких структур (скорочення термінів доставки, скорочення витрат тощо).

Перше завдання переслідує інтереси держав-учасниць Митного союзу щодо підвищення ефективності митного регулювання, друге — відповідність міжнародним нормам, третє — віддзеркалює очікування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Щодо першого завдання слід зазначити, що сучасний підхід до забезпечення безпеки міжнародних ланцюгів поставок реалізований в рамках концепції Загального управління якістю і Міжнародних стандартів серії 150. Наслідком посилення вимог за рівнем безпеки стало прийняття в 2007 р. серії нових міжнародних стандартів з управління безпекою ланцюгів поставок 150 9001:2008. Відповідно до прийнятого в 2008 р. нового стандарту Системи менеджменту якості 150 9001:2008 усі учасники ланцюга поставок керуються єдиними стандартами якості. Обов'язковий перехід на 150 9001:2008 у значній мірі спростить процедуру контролю безпеки ланцюгів поставок. Відповідність стандартів безпеки, що пред'являються митними органами до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, вимогам 150 9001:2008 та іншим обов'язковим вимогам, мають на меті забезпечити контроль ланцюга поставок від місця формування поставки до конкретного одержувача. Формулювання цілей, завдань, повноважень і відповідальності УЕО як суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності, що забезпечує управління безпекою ланцюгів поставок відповідно до висунутих вимог, дозволить організувати діяльність УЕО на території Митного союзу і впорядкувати систему взаємовідносин митних органів, УЕО і конкретних споживачів, зацікавлених у скороченні термінів і підвищенні якості поставок.

Стосовно другого завдання слід зазначити, що рамкові стандарти безпеки

і полегшення світової торгівлі СОТ оперують терміном «інтегроване управління ланцюгами поставок». Підкреслимо, що саме поняття «інтегроване управління» в теорії і практиці менеджменту передбачає наявність конкретного суб'єкта управління, тобто організації, відповідальної за управління ланцюгами поставок, — УЕО. Відповідно до міжнародної практики здійснювати інтегроване управління ланцюгами поставок здатні лише спеціалізовані організації, що володіють відповідними навичками, ресурсами (у тому числі і спеціалізовані активи, і персонал необхідної кваліфікації) і технологіями управління, в тому числі логістичними інформаційними системами управління. Використання єдиної митної моделі даних (WCO CustomsDataModel) припускає уніфікацію вимог до логістичних інформаційних систем управління УЕО, при цьому слід мати на увазі не лише тип і структуру даних, але також формат і протокол електронного обміну. Уніфікація вимог, у тому числі вироблення стандартів, процедур і протоколів взаємодії з митними органами, повинна здійснюватися в рамках спеціальної програми взаємодії «Митниця-бізнес». Програма «Митниця-бізнес» передбачає доведення до представників бізнесу і громадськості цілей і завдань Митного союзу і тих переваг, які створює цілеспрямоване, постійне співробітництво з митними органами у напрямку спрощення митних процедур і забезпечення безпеки ланцюгів поставок в рамках існуючої системи управління ризиками.

Підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких структур, як третє завдання запровадження інституту УЕО, прямо пов'язане з введенням спеціальних спрощених процедур, що скорочують терміни і умови митного оформлення на єдиній митній території. Головна мета застосування інституту УЕО полягає в зниженні витрат на обслуговування ланцюга поставок при забезпеченні безпеки зовнішньоекономічної діяльності. Поставлена мета здійснюється завдяки: стандартизації та сертифікації бізнес-

процесів зовнішньоекономічної діяльності; використання сучасних технологій логістики та управління ланцюгами поставок.

Однією із значних та кардинальних новел нового Митного кодексу України (далі — МК України) стало запровадження інституту УЕО. Зазначена новела митного законодавства заснована на нормах міжнародного права. Міжнародна конвенція від 18 травня 1973 р. «Про спрощення та гармонізацію митних процедур» [2] передбачає спеціальні процедури для уповноважених осіб, що відповідають установленим митною службою критеріям, у тому числі мають належне досвід відповідності вимогам митної служби і задовільну систему ведення комерційної документації. У свою чергу, ст. 12 МК України встановлює, що УЕО — це підприємство, створене відповідно до законодавства України, яке відповідає умовам, встановленим ст. 14 МК України, та має право користуватися спеціальними спрощеннями відповідно до ст. 15 МК України [3].

Отже, якщо спробувати надати розширене визначення УЕО згідно діючого законодавства України, то отримуємо наступне: УЕО — це підприємство, створене відповідно до законодавства України, яке: 1) здійснює зовнішньоекономічну діяльність протягом не менше трьох років до дня звернення до митниці з заявою про надання статусу уповноваженого оператора економічної діяльності; 2) здійснило на день звернення до митниці усі взяті на себе зобов'язання із сплати митних платежів та пені; 3) не має заборгованості відповідно до податкового законодавства на день звернення до митниці; 4) не має протягом трьох років до дня звернення до митниці фактів притягнення посадових осіб підприємства до адміністративної відповідальності за порушення митних правил, передбачених МК України; 5) має таку систему обліку товарів, яка дає змогу порівнювати документи і відомості, що надаються митним органам при здійсненні митного контролю та митного оформлення, з документами і відомостями про провадження господарської

діяльності; 6) не має на день звернення до митниці суми непогашеного грошового зобов'язання, визначеного за результатами документальної перевірки; та має право користуватися спеціальними спрощеннями відповідно до ст. 15 МК України.

Якщо проаналізувати ст. 15 МК України, то можна дійти висновків, що УЕО можуть бути надані дві групи спрощень. Так, перша група надається УЕО, якому видано сертифікат щодо надійності і безпеки, означені спеціальні спрощення є такими:

1) зменшений обсяг відомостей, які необхідно надати митному органу до прибуття на митну територію України та/або вибуття за межі митної території України товарів, транспортних засобів комерційного призначення;

2) тимчасове зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем, у приміщеннях, на відкритих та критих майданчиках уповноваженого оператора економічної діяльності;

3) зняття митного забезпечення без отримання дозволу митниці;

4) відправка товарів з приміщень, відкритих та критих майданчиків уповноваженого оператора економічної діяльності без пред'явлення їх митному органу відправлення.

Друга група спрощень надається УЕО, якому видано сертифікат на спрощення митних процедур, і можуть бути надані такі спеціальні спрощення:

1) здійснення митного контролю в першочерговому порядку;

2) розміщення товарів на складі тимчасового зберігання закритого типу без отримання дозволу митного органу;

3) звільнення від надання гарантії при здійсненні внутрішнього митного транзиту товарів (крім підакцизних), якщо декларантом є УЕО;

4) митне оформлення товарів на об'єктах уповноваженого оператора економічної діяльності;

5) подання однієї митної декларації, якщо протягом певного часу, погодженого з митним органом, товари неодноразово ввозяться на митну територію

України або вивозяться за її межі однією особою за одним зовнішньоекономічним договором.

У свою чергу, слід підкреслити, що УЕО, має можливість отримати обидва сертифікати (і сертифікат на спрощення митних процедур, і сертифікат щодо надійності і безпеки), і відповідно йому надаються одночасно усі вищезазвані спеціальні спрощення.

Зазначені вище спеціальні спрощення застосовуються у разі, якщо УЕО здійснює декларування товарів самостійно, та у разі, якщо він доручає у встановленому законодавством порядку здійснити декларування товарів від свого імені іншій особі.

Якщо звернутися до російського досвіду запровадження УЕО, то слід зазначити, правове регулювання означеного інституту здійснюється у наших сусідів на двох рівнях — у МК Митного союзу ЄврАзЕС закріплені основні обов'язкові положення, а на національному рівні інститут УЕО регулюється Федеральним законом від 27 листопада 2010 р. № 311 «Про митне регулювання в Російській Федерації» [3].

УЕО в Митному союзі ЄврАзЕС — це юридична особа, яка має відповідати визначеному переліку загальних (наднаціональних) вимог і дотримуватися загальних умов, а також відповідати додатковим вимогам і дотримуватися відповідних умов, які можуть бути встановлені в країні Митного союзу. За умови виконання всіх вимог і дотримання всіх умов, а також включення до відповідного реєстру юридична особа набуває статус УЕО і може користуватися спеціальними спрощеннями, передбаченими в МК Митного союзу ЄврАзЕС.

У Законі «Про митне регулювання в РФ» розкриваються (деталізуються) вимоги і умови, перераховані в МК Митного союзу ЄврАзЕС, а також вводяться додаткові.

Так, для того, щоб отримати статус УЕО в РФ, необхідно:

— якщо юридична особа проводить і / або експортує товари, неоподатковувані митом, і при цьому товари відповідають критеріям, які додатково

встановить Комісія Митного союзу (до теперішнього часу критерії не встановлені), то юридична особа повинна надати забезпечення в сумі, еквівалентній 150 тис. євро. Якщо юридична особа не підпадає під зазначені умови, то — 1 млн євро;

— ведення зовнішньоекономічної діяльності не менше одного року;

— відсутність заборгованості по сплаті митних платежів та інших податків;

— відсутність протягом одного року більше одного факту залучення до адміністративної відповідальності за певними статтями КпАП РФ, при одночасній умові, що сума штрафів у сукупності склала б не більше 500 000 рублів;

— ведення визначеної в Законі «Про митне регулювання в Російській Федерації» системи обліку товарів, яка має суттєві особливості і відмінності, при цьому звітність може надаватися в електронному вигляді, якщо особа володіє електронним цифровим підписом;

— система оподаткування не повинна бути спрощеною;

— відсутність судимості за економічні злочини як у уповноважених посадових осіб юридичної особи, яка претендує на статус УЕО, так і у митного представника, який буде застосовувати спрощення в разі доручення йому декларування;

— у власності, господарському віданні, оперативному управлінні або оренді знаходилися приміщення / відкриті майданчики та інші території, призначені для тимчасового зберігання іноземних товарів. При цьому такі території повинні відповідати визначеним у Законі «Про митне регулювання в Російській Федерації» вимогам [3].

Для Республіки Білорусь передбачено положення щодо суми забезпечення в 1млн євро, яке вступило в дію з 01.05.2012 року. Згідно Указу Президента Білорусії від 28.01.2008 р. № 40 «Про статус «Сумлінний учасник зовнішньоекономічної діяльності», який на теперішній час втратив чинність, у Білорусії діяв інститут сумлінних учасників зовнішньоекономічної діяльності, який

фактично в даний час продовжує діяти, так як він, по суті, був перейменований в інститут УЕО.

Для Казахстану не передбачені перехідні положення у застосуванні норм МК Митного союзу ЄврАзЕС про УЕО. Ці положення були сприйняті і розширені в Кодексі Республіки Казахстан про митну справу. Є деякі відмінності від російського законодавства, зокрема, юридична особа повинна вести зовнішньоекономічну діяльність не менше 2 років; факт відсутності судимості важливий також і щодо засновників юридичної особи; факт залучення митного представника до адміністративної відповідальності не має значення.

Раніше спеціальними спрощеннями в Республіці Казахстан користувалися особи, які називалися «учасник зовнішньоекономічної діяльності, що відноситься до категорії мінімального ризику», які й стають УЕО при виконанні умов наднаціонального та національного законодавства Республіки Казахстан.

У свою чергу, в країнах Європейського союзу досить давно і успішно здійснює свою діяльність такий суб'єкт правовідносин як «уповноважений вантажоодержувач» — тобто особа, уповноважена митною службою одержувати товари безпосередньо за місцем їхнього знаходження без необхідності їх пред'явлення до органу призначення. Крім цього, в Європейському союзі успішно працює «уповноважений відправник вантажу» — особа, уповноважена митною службою відправляти товари безпосередньо з місця його знаходження без необхідності їх пред'явлення до органу відбуття.

Істотною відмінністю є те, що зазначені категорії осіб можуть надавати окремі послуги з митного оформлення товарів відмінні від тих, що надає УЕО, у іншому УЕО відповідає інституту європейського уповноваженого вантажоодержувача.

Взаємовідносини даних суб'єктів з контролюючими органами будуються на основі закріплених у Конвенції «Про спрощення та гармонізацію митних процедур», а також рамкових стандартах

безпеки і полегшення світової торгівлі. Ключовими елементами, які повинні застосовувати митні адміністрації, є:

- а) мінімальне адміністрування;
- б) застосування технології ризик-менеджменту (ризиків сплати податків і вибіркового контролю);
- в) максимальне використання автоматизованих систем;
- г) використання попередньої інформації про прибуття вантажів для впровадження програм вибіркового контролю;
- г) використання електронної передачі даних;
- д) свобода переміщення товарів;
- е) частина повноважень з правового регулювання інституту УЕО, у свою чергу, передана на національний рівень.

Отже, у законодавствах трьох країн є деякі відмінності у вимогах, пропонованих до УЕО, а також в його повноваженнях. Це пов'язано з відмінностями у підходах до визначення відповідальності учасників зовнішньоекономічної діяльності, особливостями сформованої взаємодії учасників зовнішньоекономічної діяльності з митними органами, розвитком реально діючої інфраструктури, транспортного потенціалу тощо.

Таким чином, варто констатувати, що на даний час законодавство МС ЄврАзЕС не породжує у його учасників необхідності уніфікувати всі норми щодо врегулювання інституту УЕО. Головна умова — це дотримання загальних вимог, у тому числі прийняття норм, які б не послаблювали наднаціональне законодавство.

В Україні інститут УЕО, на жаль, у повній мірі поки не запрацював, відповідно, оцінка закріплених у законодавстві технологій з точки зору їх ефективності представляється передчасною. Однак, безсумнівно, перераховані вище переваги, які передбачені для УЕО, є суттєвими, і в разі успішної реалізації цієї новели можуть значно полегшити діяльність певної категорії учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: уповноважений економічний оператор, спеціальні спро-

щення, рамкові стандарти безпеки, ланцюг поставок товарів.

У статті досліджуються актуальні питання запровадження в Україні інституту уповноваженого економічного оператора, проблеми уніфікації правового регулювання діяльності уповноваженого економічного оператора. У зв'язку з поставленими проблемами та питаннями здійснюється аналіз реалізації норм щодо діяльності уповноваженого економічного оператора у Росії, Білорусії, Казахстані, а також у Європейському союзі як «першоджерел» інституту уповноваженого економічного оператора. Доведено, що запровадження в Україні уповноваженого економічного оператора відкриває додаткові перспективи участі нашої країни в функціонуванні світової торгівельної системи, а також сприяє переходу на якісно новий рівень партнерства між вітчизняною митною службою та підприємницькою спільнотою.

В статті досліджуються актуальні проблеми введення в Україні інституту уповноваженого економічного оператора, питання уніфікації правового регулювання діяльності уповноваженого економічного оператора. В зв'язку з поставленими проблемами та питаннями здійснюється аналіз реалізації норм по регулюванню діяльності уповноваженого економічного оператора в Росії, Білорусії, Казахстані, а також в Європейському союзі як «першоджерела» інституту уповноваженого економічного оператора. Доказано, що впровадження вказаного інституту відкриває додаткові перспективи участі нашої країни в функціонуванні світової торгівельної системи, а також сприяє переходу на якісно новий рівень партнерства між вітчизняною митною службою та підприємницькою спільнотою.

The article investigates the current problems in the administration of Ukraine Institute of authorized economic operator, the unification of the legal regulation of authorized economic operator. In connection with the set problems and issues are analyzed implementing rules to regulate the activities of authorized economic operator in Russia, Belarus, Kazakhstan and the European Union as a «primary source» of the Institute of authorized economic operator. It is proved that the introduction of this institution offers additional prospects of participation of our country in the functioning of the global trading system and facilitates the transition to a qualitatively new level of partnership between the national customs authorities and the business community.

Література

1. Рамочные стандарты безопасности и облегчения мировой торговли: июнь, 2005 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : www.ligazakon.ua/juritprof.
2. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18.05.1973 року // Офіційний вісник України. — 2011. — № 18. — Ст. 727.
3. Митний кодекс України від 13.03.2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.nau.ua.
4. О таможенном регулировании в Российской Федерации : Федеральный закон РФ от 27 нояб. 2010 г. № 311 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : www.zakonrf.info/zakon-o-tamozhennot-regulirovanii/
5. Муромцев Л. Запровадження режиму сприяння для сумлінних підприємств — перший крок до створення системи уповноважених економічних операторів в Україні // Митниця. — 2010. — № 3. — С. 10–11.
6. Павленко Є. Б. З практики впровадження Рамкових стандартів безпеки SAPE // II Міжнародна науково-практична конференція курсантів, студентів та молодих учених «Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі», 27 берез. 2009 р. АМСУ, м. Дніпропетровськ. — Д., 2009. — С. 44–46.
7. Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації)

/ П. В. Пашко. — О. : АТ «Пласке», 2009. — 628 с.

8. Пономаренко А. Подходы к формированию концепции развития транзитных грузовых перевозок по территории Российской Федерации // Право и экономика. — 2011. — № 5. — С. 48–52.

9. Рудая И. Л. Таможенное регулирование на таможенной территории Таможенно-

го союза: о статусе и роли уполномоченного экономического оператора // Таможенное дело. — 2009. — № 4. — С. 27–28.

10. Терещенко С. С. Міжнародні стандарти щодо статусу уповноваженого економічного оператора / С. С. Терещенко, Г. Д. Симонова, Г. О. Набло // Митна безпека. Серія «Економіка». — 2010. — № 2. — С. 71–80.

УДК 341:340.12

Ю. Чайковський,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права та міжнародних відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

НА ЗАХИСТ ЦІЛІСНОСТІ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Питання щодо цілісності міжнародного права не є новим, і особливо останнім часом наука міжнародного права все частіше підіймає до дослідження питання фрагментації міжнародного права. Фрагментація стає предметом дослідження Комісії міжнародного права, їй присвячують свої праці авторитетні вітчизняні та іноземні вчені-міжнародники, такі як Ж. Абі-Сааб, Л. Алексідзе, В. Буткевич, В. Василенко, М. Гнатовський, В. Денисов, П.-М. Дюпуї, В. Євінгов, Е. Жуанне, В. Карташкін, А. Кассезе, А. Козловські, Я. Коласа, Ю. Колосов, Т. Короткий, М. Коскенніемі, П. Лейно, І. Лукашук, А. Мовчан, І. Оборотов, А. Л. Паулюс, Д. Пулковські, Г. Тойбнер, Г. Тункін, В. Т. Уорстер, М. Черкес та ін.

Вчені вказують на негативні і позитивні моменти фрагментації, причому більшість авторів шукають саме негатив у цьому об'єктивно існуючому явищі. Зокрема, І. Оборотов зазначає, що явище фрагментації характеризується проліферацією (розростанням, збільшенням кількості, розширенням) міжнародно-правових норм та інститутів;

автономністю чи самодостатністю деяких міжнародно-правових режимів; поширенням міжнародного права на ті сфери відносин, які раніше не вважалися придатними для міжнародно-правового регулювання; регіоналізацією та спеціалізацією міжнародного права; створенням міжнародних судів і інших органів, що застосовують і тлумачать міжнародне право та мають компетенцію з однакових питань або питань, які співпадають частково. Це призводить до внутрішньосистемних конфліктів: між нормами та режимами, тлумаченням і застосуванням тих самих норм у різних ситуаціях, що, зрештою, створює небезпеку для цілісності системи міжнародного права та єдності міжнародного правопорядку [3].

Проте питання цілісності міжнародного права підіймалося неодноразово й раніше. Зокрема, один з корифеїв радянського міжнародного права професор Г. І. Тункін цьому питанню присвятив чимало своїх праць. При цьому професор Г. І. Тункін говорить не про процеси фрагментації, не називає їх цим «модним» нині терміном, але опи-